

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שירת הים

פרופ' יונתן גרוסמן

"ר' חנינא בר פפא אמר אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה?! רבי אחא בר חנינא אמר: אותו היום ששה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה?! (סוטה, דף י"ב ע"ב).

מ"ד קאסוטו, פירוש לספר שמות (ירושלים תשכ"ט [מהד' חמישית]), עמ' 119-122 :

אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם.	וּבָרַב גָּאוֹנָךְ תִּהְרָס קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ פֶּקֶשׁ.	נְטִיית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוֹ אֶרֶץ נְחִית בְּחִסְדְּךָ עִם זֶה גָּאֵלָת נִחְלָתָ בְּעֶזְךָ אֶל עַמְּךָ קִדְּשָׁךְ.
עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי נִאֲמָהּ אֱלֹהֵי אֲבִי וְאַרְמְמָנָהּ. ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ. מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְּחַר שְׁלֹשִׁיו טָבְעוּ בָּיָם סוּף. תַּהֲמֹת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ בַּמַּצּוֹלֹת כָּמוֹ אֲבָן.	וּבְרוּחַ אֲפִיד נַעֲרָמוּ מַיִם נִצְבּוּ כָמוֹ גֵּד נִזְלִים קָפְאוּ תַהֲמֹת בָּלָב יָם. אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק חֲרָבִי תִּזְרִישְׁמוּ יָדַי. נִשְׁפֹּת בְּרוּחְךָ כֶּסֶם יָם צָלְלוּ בַּעֲוֹפֶרֶת בַּמַּיִם אֲדִירִים	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן / חִיל אַחַז יִשְׁבִּי פִּלְשֶׁת. אִזּוּ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם / אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזִמוּ רָעַד / נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵּי כְנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וְפָחַד / בְּגִדְלִי זְרוּעָךְ יִדְּמוּ כַּאֲבָן
יְמִינְךָ ה' נִאֲדָרִי בַּכַּחַ יְמִינְךָ ה' תִּרְעָץ אוֹיֵב.	מִי כָמוֹכָה בָּאֵלִים ה' מִי כָמוֹכָה נִאֲדָר בִּקְדֹשׁ נוֹרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה פֶלֶא	עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנִּיתָ.

תִּבְאָמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהַר נִחְלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתָהּ ה' מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יָדִיד. ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

1. פתיחה

אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאֵה גָאֵה / סוּס וְרֶכֶב וְרֶמָה בָּיָם.

עָזִי וְזִמְרָת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה
זֶה אֱלֹהֵי וְאֱנוּחֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמָמְנָהוּ.

2. תמצית הניצחון

ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ.

מִרְכָּבַת פָּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְּחַר שְׁלֹשִׁי טַבָּעוֹ בָּיָם סוּף.
תְּהוֹמֹת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלֹת כָּמוֹ אָבֹן.

3. גבורת ה' מכניעה מצרים

יְמִינָךְ ה' נֹאדָרִי בַּכַּחַשׁ יְמִינָךְ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב.

וּבִרְבִּי גֵאוֹנָךְ תִּהְרַס קִמְיָךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכֶלְמוּ פִּקְשׁ. וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מִיָּם נִצְבּוּ כָמוֹ יַד נִזְלִים קִפְאוּ תְהוֹמֹת בָּלָב יָם.
אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֶחֱלֶק שְׁלָל תִּמְלֶאמּוּ נַפְשֵׁי אֲרִיִּק חֲרָבִי תוֹרִישֶׁמוּ יָדִי. נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כֶּסֶם יָם צָלְלוּ כַּעֲוֹפֹת בְּמִיָּם
אֲדִירִים.

4. פחד העמים מפני ה'

מִי כִמְכָה בְּאֵלֶם ה' מִי כִמְכָה נֹאדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תִהְלֹת עֲשֵׂה פֶלֶא.

נְטִיית יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֲרָץ. נְחִית בְּחִסְדְּךָ עִם זֶה גֵּאֻלֶּת נִהְלֶת בְּעֹזְךָ אֵל נֹה קֹדֶשֶׁךָ. שְׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחִי יִשְׂבִּי פִלֶּשֶׁת.
אֲזַנְהֶלּוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֶמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׂבִּי כְנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וְנִפְחַד בְּגִדְל זָרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאָבֹן

5. מלכות על ישראל

עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנִּית.

תִּבְאֶמוּ וְתִשְׁעֶמוּ בְּחֵר נִחְלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתְךָ ה' מִקֹּדֶשׁ אֲדֹנֵי כּוֹנְנֵי יָדֶיךָ.
ה' מִלֶּךְ לְעֵלְמָם וְעַד.

תרגום אונקלוס לשמות ט"ו, טז: "עד דיעבר עמד יי ית ארנונא, עד דיעבר עמא דנן די פרקתא ית ירדנא".
רשב"ם: "עד יעבור – שניהם עד יעבור את הירדן אל ארץ ישראל".

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

מבנה קונצנטרי

א	פתיחה	אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאֵה גָאֵה / סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיִם.
ב	קבלת אלוהותו	עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה / וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֱנוֹהוּ / אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ. ה' אִישׁ מִלְחָמָה / ה' שָׁמוֹ.
ג	חיל פרעה טבוע בים סוף	מִרְכַּבֶּת פָּרְעָה וַחֲיִלוֹ יָרָה בָּיִם וּמִבְּחַר שְׁלֹשִׁי טַבָּעוֹ בָּיִם סוּף.
ד	המצרים כאבן	תְּהַמֹּת וְכִסְיָמוֹ / יָרְדוּ בְּמִצְרַיִם כְּמוֹ אֶבֶן.
ה	ימין ה' (המצרים נופלים)	יְמִינָהּ ה' נֶאֱדָרִי בְּכַח / יְמִינָהּ ה' תִּרְעָץ אוֹיֵב. וּבִרְבִּי גֵאוֹנָה תִּתְּחַרֵּס קָמִיד תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ לֹאכְלָמוֹ כְּקֶשׁ.
ו	רוח ה' בוקעת את הים	וּבְרוּחַ אֶפְיֹד נִעְרָמוֹ מִיָּם נָאֲבוּ כְמוֹ גֵּד נִזְלִים קָפְאוּ תְהַמֹּת בָּלֵב יָם.
ז		אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֶחֱלֶק שָׁלַל תִּמְלָאמוֹ נִפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי
1ו	רוח ה' משיבה את הים	נִשְׁפָּת בְּרוּחָהּ כְּסָמוֹ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרֹת בְּמִים אֲדִירִים
1ה	ימין ה' (ישראל מונחים אל 'נוה קדש')	מִי כְּמִכָּה בְּאַלֶּם ה' / מִי כְּמִכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תִּתְּחַלֵּת עֲשֵׂה פֶלֶא נְטִיתָ יְמִינָהּ תִּבְדְּלֵעְמוֹ אֶרֶץ נְחִיתָ בְּחִסְדָּךְ עִם זֶה גֵּאוֹנָה נִתְּחַלֵּת בְּעֹזֶךָ אֶל נוֹה קִדְשֶׁךָ ¹
1ד	אומות העולם כאבן	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּ / חֵיל אַחֲזִי יִשְׁבִּי פִּלְשֶׁת. אֲזִי נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם / אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחַזְמוּ רָעַד / נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְּנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפַחַד / בְּגִדְלֵךְ זָרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן
1ג	ישראל נטועים בנחלת ה'	עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' / עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קְנִיָּתָ. תִּבְאֵמוֹ וְתִטְעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתָךְ / מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלָּתָהּ ה' מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יָדִידָהּ.
1ב	המלכת ה'	ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד.
1א	חתימה	כִּי בָא סוֹס פָּרְעָה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם וַיִּשָּׁב ה' עֲלֵיהֶם אֶת מִי הָיָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּגְבֻשָּׁה בְּתוֹךְ הָיָם.

קהלת רבה, פ"א, ל"א: "תני רבי ישמעאל: 'אמר אויב ארדוף אשיג' זה היה ראוי להיות תחילת השירה, ולמה נכתב כאן: אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה (וכן: רמב"ן על ט"ו, ט).

¹ "וְשִׁבְתִּי אֶת גֵּאוֹן עֲזָרָם" (ויקרא כ"ו, יט); "וְהִשְׁבַּתִּי גֵאוֹן עֲזָרִים וְנִחַלְוּ מִקְדָּשֵׁיהֶם" (יחזקאל ז', כד)